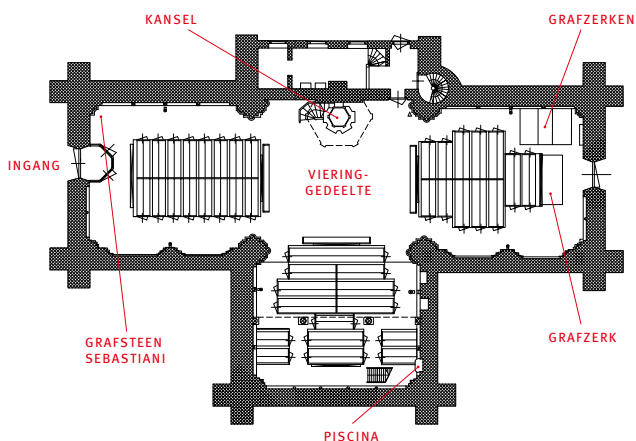

Welkom in de kerk van Garmerwolde
De middeleeuwse kerk van Garmerwolde is een van de mooiste romaanogotische kerken van Stad en Ommeland. De kerk, oorspronkelijk een roomse kruiskerk, en de losstaande toren dateren uit de 13e eeuw.

BIJNA AFGEBROKEN In 1859 wilde men de kerk afbreken en opnieuw opbouwen. Het middenschip werd afgebroken, maar - gelukkig - was er niet genoeg geld om verder te gaan. Het koor en de twee dwarsarmen bleven gespaard. In de Tweede Wereldoorlog is de kerk ingrijpend gerestaureerd. In 2013-2014 kreeg de kerk een grote opknapbeurt: restauratie van de gewelofschilderingen, herstel van de banken, de vloer en een grafsteen. Wanden werden gestuukt, banken en orgelfront kregen hun oorspronkelijke kleur terug. Ook werd de aardbevingschade hersteld. Bovendien kreeg de kerk een nieuwe geluidsinstallatie en nieuwe verlichtingsarmaturen.

PLATTEGROND KERK GARMERWOLDE

BEHEER De eigenaar, de Stichting Oude Groninger Kerken, zorgt voor de bouwkundige staat van het gebouw. De Plaatselijke Commissie Garmerwolde beheert de kerk. De beheerders zorgen ervoor dat de kerk in gebruik kan blijven en regelmatig open is voor bezoekers.

ACTIVITEITEN In de kerk vinden regelmatig erediensten plaats. Daarnaast wordt de kerk gebruikt voor onder meer concerten, voorstellingen, exposities, lezingen en symposia. Het Van Oeckelenorgel wordt regelmatig bespeeld door organisten die soms van ver komen. Op aanvraag zijn rondleidingen mogelijk.

FACILITEITEN De kerk beschikt over ruim 200 zitplaatsen, een professionele geluidsinstallatie, een kansel en een lezenaar. In het kerkgebouwtje Kerkhörn zijn toiletten en een kleine keuken. Garmerwolde ligt op 7 kilometer van de stad Groningen, is goed bereikbaar en heeft ruime parkeergelegenheid.

VERHUUR De kerk is te huur voor erediensten, concerten, exposities, huwelijken, uitvaarten, recepties enz. Op aanvraag kan koffie en thee geschonken. Meer informatie www.kerkgarmerwolde.nl of bel (050) 542 07 29.

Kerk Garmerwolde, Dorpsweg 69, 9798 PD Garmerwolde

STICHTING OUDE GRONINGER KERKEN

Als door een wonder is in Noord-Nederland een schat aan religieus erfgoed bewaard gebleven. De bijzondere betekenis ervan wordt in binnen- en buitenland erkend. De Stichting Oude Groninger Kerken is al meer dan 45 jaar heel succesvol met het restaureren, beheren en hergebruiken van monumentale kerken en orgels. Wij werken aan kerken en u kunt ons werk steunen door donateur te worden. Voor meer informatie kijk op www.groningerkerken.nl

Kerk Garmerwolde

WELKOM

EXTERIEUR De dikke muren zijn voorzien van fraai siermetselwerk: blinde siernissen, kraalbogen, colonetten, friesbogen enz. Let vooral op de **oostgevel**, de koorafsluiting: de omkraalde spitsboognissen tot aan de grond, en tussen top en benedendeel een imitatie-galerij afgewerkt met zuiltjes van kostbare Bremer zandsteen.

Net om de hoek, aan de noordzijde van de koorafsluiting, zit een **waterspuwer** in de vorm van een kattenkop (een replica uit de 20e eeuw). Het water van het wasbekken (piscina) aan de binnenkant van de muur liep hierdoor naar buiten.

De **toren** is met zijn 19,45 meter bijna 3 meter hoger dan de kerk. Het uurwerk in de toren is begin 17e eeuw omgebouwd tot een slingeruurwerk. Tegenwoordig worden de gewichten elektrisch opgetrokken. Er hangt nog een luidklok uit 1604 in de toren.

De **muurresten** op het kerkhof, aan de westzijde van de kerk, laten zien tot waar de kerk oorspronkelijk liep. Duidelijk is ook te zien waar de opengebroken kerk weer werd dichtgemaakt.

INTERIEUR GEZIEN VANAF DE KANSEL
(FOTO DUNCAN WIJTING)

INTERIEUR De **gewelfschilderingen** zijn rond 1520 aangebracht. Toen de kerk in 1594 in protestantse handen kwam, werd bijna alles wat herinnerde aan de katholieke eredienst verwijderd. De schilderingen verdwenen onder een laag kalk. Tijdens de restauratie in de jaren 1942/43 kwamen ze weer tevoorschijn, maar de blootlegging bleek schadelijk voor de kwaliteit. In 2013/2014 zijn ze opnieuw gerestaureerd en geconserveerd.

In het vieringgedeelte, waar het evangelie werd gelezen, zijn de **vier evangelisten** afgebeeld. Als u met het gezicht naar het orgel staat, ziet u aan uw linkerhand Lucas met de stier en Johannes met de adelaar, aan uw rechterhand Marcus met de leeuw en Matteüs met de engel.

In de noordelijke dwarsarm: de **Mariacyclus**: aankondiging van de geboorte, de stal, aanbidding door de drie wijzen, en sterfbed en Tenhemelopneming van Maria. In de zuidelijke dwarsarm: de **Christuscyclus**: Christus in de Hof van Olijven, Christus voor Pontius Pilatus, de kruisiging, en de verrijzenis.

DE EVANGELISTEN
LUCAS EN JOHANNES

CHRISTUS VOOR
PONTIUS PILATUS

KERK ALS PODIUM VOOR MUZIEK, KUNST & CULTUUR
(FOTO EGBERT EUSER)

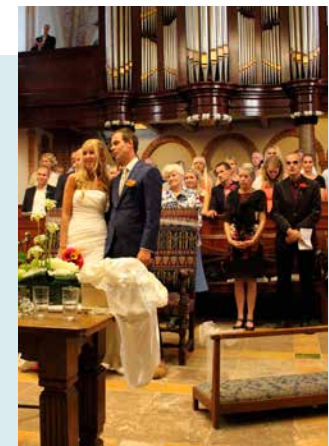
Het **orgel** werd tussen 1849 en 1851 gebouwd door Petrus van Oeckelen, een bekend orgelbouwer. De **kansel** uit 1740 heeft snijwerk in Lodewijk XIV-stijl. De druiventros onderaan symboliseert de vruchtbaarheid van het Woord. De **piscina** is nog een restant uit de roomse kerk. Hier waste de priester zijn handen, en het water vloede door de waterspuwer aan de buitenkant 'over Gods akker'.

In de kerk bevinden zich veel hardstenen **grafzerken** met gebeeldhouwde wapens en randversieringen, onder meer van de borgheren en borgdames van de Tackenberg en Gelmersmaborg. Naast de zuidelijke ingang staat de grafsteen van predikant Hermannus Sebastiani, overleden in 1672, 95 jaar oud, 60 jaar in het ambt.

*Wat is Wereldts vals bedrijf
Ick bracht 't aen 't 6 wijf
En Meende 't waer gewonnen
Nu ben ick Kout en Stijf
Hieronder leght myn lijf
Als van de Doodt verslonne*

GRAFSTEEN VAN
PREDIKANT SEBASTIANI

TROUWEN IN EEN MIDDELEEUWSE KERK!
(FOTO TAJON)